

Coriolan Babeți

Dan Hăulică și Duminicile artelor

După orice seară de vernisaj oficiată de Dan Hăulică, a doua zi dimineța, încurcând mereu calendarul, mă trezeam constant cu sentimentul că încep o săptămână nouă cu ziua de luni. Pricina confuziei mele era că, în oricare din zilele săptămânii se petrecea acest ritual al artelor, de altfel foarte așteptat din România în anii '69-'89, deschiderile de expoziții patronate de istoricul și criticul de artă plecat dintre noi, deveneau Duminici ale domnului Dan Hăulică.

În galeriile Timișoarei, unde era mereu întâmpinat de un public numeros și ales, sau în muzeele și galeriile capitalei, unde l-am urmat îndeaproape cu aerul unui cvasi-discipol, mimetic uneori și peripatetic cel mai adesea, Dan Hăulică s-a impus și a fost recunoscut de comunitatea artistică națională ca *pontifex maximus* al artei românești dintre anii '70 și anul acestei despărțiri de el; simplu spus, asta era de aproape o jumătate de secol: un ziditor de punți între imagine și cuvânt, între atelierul de artă și muzeu, între artist și comunitate sau colecționar, între istorie și actualitatea ultimei ore, între arta europeană și atelierul românesc de artă.

Acest conducător de cultură și de spirit comunitar galvaniza agora artei nu cu voce de stentor, adresându-se în cascade de la înălțimea *rostrum*-urilor, ci izvorând cu ascuțimea minții din îmbulzeli de oameni care-i sorbeau vorbele, ideile, lexicul ales și, nu o dată, recreat de el, ca dintr-o bulboană de apă proaspătă, dar și din înghesuiri de semeni care-i luau și puținul oxigen ce mai rămânea în spațiul claustrofob al cutărei galerii bucureștene. De parcă a fost ieri... Așa a fost cel din Galeria Simeza în seara de neuitat a vernisajului de la *Deal IV* al unui alt nemuritor, Horia Bernea. Iritat de întârzierea criticului, Horia ieșea din galerie afară, pentru a nu știu câta oară, când, la 7 în loc de 6, apare Dan coborând din taxi, îmbrăcat în costumul lui de catifea bleumarine și helanca albă, „uniforma mea de critic”, cum și-o numise în alte împrejurări. „Se poate, domnu' Hăulică?”, i se adresează jumătatea de „ardelean” din Horia, cu buza de jos tremurând, aproape bâlbâindu-se. „Nu fi de lemn, Horia”, a ricanat cu blândețe moldavul din Hăulică, adresându-se jumătății moldave a pictorului. Dan Hăulică avea să facă uitată întârzierea și, sărind peste reproș în baia de mulțime, a făcut din prelegerea vernisajului o Duminică de Rusalii în plină iarnă...

El cucerea adesea îngăimându-și gândurile ca în niște solilocvii în care uita de mulțimea ce-l asedia, potrivit și din când în când șuvița de păr ce-i aluneca în ochi, fermeca auditorii cu gândirea sa analogică iluminată de o erudiție volatilă, neostentativă și țesută organic în urzeala discursului său antiretoric, fluid sau, mai bine zis, având densitatea, culoarea și aroma mierii de salcâm.

Decenii la rând, artiștii noștri de toate vârstele, de toate calibrele și speciile stilistice au visat să fie binecuvântați, confirmați, inaugurați, botezați, analizați sau prezentați de Dan Hăulică. Verbele sunt nenumărate și pentru că există o *arrière pensée*, biblică, un model adamic în această dorință ce a urmat despărțirii artistului de umbra sa, criticul. Acesta, apărut ca entitate distinctă pe la mijlocul secolului XIX prin atelierul și în mijlocul boemei „băutorilor de apă” *buveurs d'eau*, cum fuseseră numiți artiștii doar pentru că nu aveau bani de altă licoare. E un model biblic deoarece Creatorul nu i-a predat lui Adam creația cu numele ei cu tot, gata numită, ci i-a cerut să o numească înainte de alungare, cât încă protopărintele mai beneficia de vederea genuină, esențială.

Am fost de față de destule ori când până în ultima clipă aștepta încordat apariția sa charismatică ca a unui *Deus ex machina* care putea să salveze orice alt scenariu de vernisaj posac într-un happening al minții unui autentic zburător. Era în actul acestei alianțe dintre criticul nostru cel mai râvnit și artiștii noștri de relief, de la Ion Pacea, Alin Gheorghiu, Ion Bitzan, Geta Brătescu, Viorel Mărgineanu, la Paul Gherasim, Horia Bernea, Ion Grigorescu sau Horea Paștina, o dorință de a se auzi numiți de vederea esențială. Oficiant de vocație, prin naștere în zodia Vărsătorului, el a primit și duhul de a se adresa mulțimilor de iubitori ai artei care, oricât de diverse și amorfe, rămăneau întotdeauna respectuoase, reduse la o tăcere pătrunsă de darul ascultării. Vărsător fiind, Dan Hăulică își lua prana și hrana din acest masificat respect al asistenței mulțimilor înmărmurite ceremonios la erudiția, ca și la limba cu totul înnoitoare pe care o vorbea și la sintaxa sa inimitabilă. Din gura lui am auzit nenumărate vocabule noi și nu doar neologisme aduse din imensul arsenal metaforic și hermeneutic al culturii franceze și al celei critice.

Scriind aici nu un necrolog, ci o pomenire a amintirilor vii care mi se perindă prin suflet, îmi dau seama că vocabula cea mai familiară a charismei sale este aura. La capătul vorbirilor, el făcea vizibil invizibilul, aura lucrurilor de artă despre care povestea cu o anume sfătoșenie moldavă. În rolul lui de hierofant, el sfințea lucrurile, le făcea vizibilă aura, aurul din subteranele sensurilor operei. Vorbea molcom Dan Hăulică, nu cu accent, ci mai degrabă în ritm unduitor, ca obcinele Bucovinei și colinele Iașilor, unde a venit pe lume. El deschidea (fără a uita vreodată să le închidă) acolade ce desenau în vorbirea lui arabescul analogiilor, comparațiilor și focurilor de artificii. Punea mintea spectatorului în mișcare, dându-i de privit și de gândit. Stilul curtean al scrisului său (de curtenitor cu arta) ascundea un franc-tireur, la nevoie, necruțător. Angajat în polemici ilustre cu impostura, cu poncifele artei în anii '60 și cu insolențele unor publiciști amnetici, el a trimis în infernul calificativelor artiști proletcultiști, ca sculptorul Baraschi, (când scrie „Acesta ne e Eminescu!”) sau ariviști postrevoluționari ca „piticania” Kessler specializată în denigrarea valorilor afirmate în spațiul culturii noastre antequem 89.

Asimilase cu bună știință și de la bun început argumentul care făcea din cuvântul rostit forma predilectă a apostolatului său. Credea în oralitatea criticului, cum alții cred în monumentele epigrafice ale Romei antice. Avea conștiința că ea este izvorul marilor narațiuni, al epopoilor, dar și temeiul făptuitor al Verbului divin. A crezut în rostirea pe care numai arareori a așternut-o în *Secolul 20* sau în alte periodice.

Am făcut mai sus mențiunea unui interval istoric 1969–1989. Dar după 1989? Pot spune că Dan Hăulică m-a surprins definitiv abia atunci. A rămas neclintit în misionarismul lui. Și-a continuat misiunea ca și cum decembrie 1989 nu ar fi putut să-i tulbure cu nimic tărâmul convingerilor, opțiunilor, metabolismul intelectual, pasiunea sa ritualică pentru artă și viața artistică. A luat avionul de nenumărate ori de la Paris pentru un vernisaj la București, al lui Gorduz sau al Silviei Radu. Tot așa cum, înainte de '89, am fost împreună la memorabilele expoziții *Studiul*, gândite de Paul Gherasim și Ion Grigorescu la Timișoara, în anii 1978 și 1982, am rămas în tandem cu Dan Hăulică, prin jocul împrejurărilor, în organizarea câtorva ediții ale Bienalei de la Veneția. Acolo, la Paris, unde a primit o înaltă recunoaștere prin alegerea sa ca Președinte al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă, la Roma sau la New York, unde s-a remarcat în polemica sa cu ilustrul Clement Greenberg, peste tot, bănuiesc, era acasă. Căci nu avea de făcut altceva decât să traducă de fapt același unic discurs al îndrăgostitului de artă din serile românești ce preschimbau zilele săptămânii în Duminici.

De pe patul de spital își dicta, cum l-am surprins la telefon, articolele ce trebuiau să devină texte de cataloage sau articole în *România literară*. Ca toți apostolii, nu a obosit niciodată; până când inima i-a spus „ajunge”! Dumnezeu să-l odihnească pe cel ce, aici, pe pământ, nu a cunoscut odihna niciodată și despre care niciodată nu am aflat că ar fi obosit de prea multă lucrare dedicată artei.

New York, 18 august 2014